

**Adami Tanneri E Societate Iesv, S. Theologiæ D. Et In
Academia Ingolstad. Professoris, Theologiæ Scholasticæ
Tomus ...**

Cum triplici Indice

De Fide, Spe, Charitate, Ivstitia, Religione, caeterisq[ue] virtutibus [et]
vitijs: ac varijs hominum statibus. Secvndæ Secvndæ S. Thomæ
Aqvinatis Respondens

Tanner, Adam

Ingolstadii, 1627

II. De partibus temperantiæ in genere: ac speciatim de duabus eius
partibus integrantibus, verecundia & honestate.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72877](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72877)

Priori modo non ponuntur in decalogo; quia non habent directam habitudinem ad dilectionem Dei vel proximi; sed magis respiciunt quandam moderationem eorum, quæ ad ipsum hominem (operantem) pertinent. Posteriori consideratione aliqua præcepta in decalogo ponuntur, pertinentia ad prohibendum effectus vitiorum oppositorum temperantia partibus: quia hac ratione virtutes illæ respiciunt dilectionem Dei vel proximi. Sicut ex ira mansuetudini opposita procedit interdum aliquis ad homicidium, quod in decalogo prohibetur; aut ad subtrahendum debitum honorem parentibus, quod etiam potest ex superbia provenire; ex qua etiam multi transgrediuntur præcepta primæ tabulæ. Ita fere S. Thomas q. 170. a. 2. De qua re plura tom. 2. disp. 5. quæst. 4. dub. 1. & 3.

D V B I V M II.

De partibus temperantia in genere; ac speciatim de duabus eius partibus integrantibus, verecundia & honestate.

S. Thomas 2. 2. q. 143. 144. & 145.

16 **Q**uæritur primo, quot, & quænam sint partes temperantia in genere. Respondetur cum S. Thoma quæstion. 143. a. vii. quemadmodum aliarum virtutum cardinalium, ita etiam temperantia triplices esse partes, videlicet integrales, subiectivas, ac potentiales. Partes quasi integrales sunt duæ, scilicet verecundia, per quam aliquis refugit turpitudinem temperantia contrariam, & honestas, qua amatur pulchritudo temperantia, has enim velut condiciones necesse est concurrere ad usum temperantia: quæ & peculiarem decorem cuiusdam laudem sibi vendicat; & cuius opposita vitia maximam turpitudinis notam annexam habent, ut dictum.

17 Partes autem subiectivæ temperantia, quæ distinguuntur secundum diversitatem materiae, vel obiecti, sunt quatuor. Delectationes enim tactus, in quibus fruendis versatur temperantia, diuiduntur in duo genera. Nam quædam ordinantur ad nutrimentum; & in his, quantum ad cibum est abstinentia; quantum autem ad potum est sobrietas. Quædam vero ordinantur ad vim generatiuam: & in his quantum ad delectationem principalem ipsius coitus, est Castitas: quantum autem ad delectationes circumstantes, quæ sunt in osculis, tactibus, & amplexibus, attenditur Pudicitia: quam tamen proprie non esse virtutem specialem à castitate essentialiter distinctam, patebit inferius dub. 6.

18 Partes autem potentiales, seu virtutes secundariæ, sic dictæ quod modum operandi, quem principalis virtus observat circa aliquam principalem materiam, eundem observant in quibusdam alijs materijs non ita difficultibus; rursum sunt triplicis generis, pro triplici moderatione seu refræna-

tionem appetitus, in aliquid tendentis, quarum virtutes in certa materia efficiunt: nimirum 1. In interioribus motibus animi. 2. in exterioribus motibus & actibus corporis. 3. in exterioribus rebus. Nam præter motum concupiscentia, quem moderatur & refrænat temperantia, tres motus inveniuntur interni animæ in aliquid tendentis. Primus est motus voluntatis, commutatus ex impetu passionis; quem motum refrænat continentia; qua fit, ut licet homo immoderatas concupiscentias patiat, voluntas tamen non vincatur. Secundus motus interior in aliquid tendens, est motus spei, & audacia, quæ ipsam consequitur; & hunc motum moderatur siue refrænat humilitas. Tertius motus est ira, tendens in vindictam, quem refrænat mansuetudo, siue clementia.

19 Circa motus autem & actus exteriores corporis, moderationem & refrænationem inducit modestia; quam Andronicus rursum diuidit in bonam ordinationem, decentiam seu ornatum, & austeritatem, seu potius decentem grauitatem.

Circa exteriora vero duplex moderatio est adhibenda. Primo quidem, ut superflua non requirantur, & quantum ad hoc ponitur à Macrobio lib. 1. in somnium Scipionis Parcitas, & ab Andronico per se sufficientia. Secundo ut non nimis exquisita requirantur; & quantum ad hoc ponit Macrobius moderationem, Andronicus vero simplicitatem.

20 Quæ ratione vniuersim sex partes potentiales, seu virtutes temperantia adiunctæ constituuntur, nimirum continentia, humilitas, mansuetudo seu clementia, modestia, parcitas, & moderatio, siue simplicitas. E quibus etiam Cicero libro 2. de inuent. tres recenset, nimirum continentiam, clementiam, & modestiam, sub qua ille comprehendere voluit omnia, quæ pertinent ad moderationem corporalium motuum & exteriorum rerum, atque etiam moderationem spei, quam ad humilitatem pertinere dictum est, iuxta S. Thomam cit. quæstione 143. a. vii. ad 4. Et si reuera humilitatis virtus parum Ethnicis perspecta fuerit.

In eundemque sensum intelligenda est partitio temperantia, apud Macrobius cit. lib. 1. in somnium Scip. vbi dicit, quod temperantiam sequitur modestia, verecundia, abstinentia, castitas, honestas, moderatio, parcitas, sobrietas, pudicitia. Sed an omnes istæ quas retulimus ex S. Thoma, sint veræ partes potentiales temperantia, virtutesque ab ea distinctæ, de singulis inferius sigillatim dicetur.

21 Quæritur secundo, quid, & in quibus sit verecundia. Respondetur cum S. Thoma q. 144. sequentibus assertionibus I. Verecundia proprie non est virtus, licet sit quædam laudabilis passio; quæ ratione late aliquando virtus dicitur. Ita S. Thomas q. 144. a. 1. ex Aristotele 2. Eth. c. 7. & lib. 4. cap. vi. Ratio est; Quia virtus est habitus electivus, seu ex electione operans, & si statum perfectum habeat, excludit in operante timorem rei turpis & probrosæ, velut mali possibilis & ar-

dui, seu difficilis ad vitandum; neque etiam actu admittit aliquid turpe, vnde probum timeatur. Verecundia autem, cum nihil aliud sit, quam timor alicuius rei turpis & probrofa, proprie non est habitus, sed passio, neque motus eius est ex electione, sed ex impetu quodam passionis; neque excludit timorem seu opinionem rei turpis, velut possibilis & arduæ, seu difficilis ad vitandum, sed eum timorem potius includit, vtdictum: ergo vtraque de causa deficit à ratione perfectæ virtutis: et si reuera posterior causa non excludat essentiam, sed solum statum perfectæ virtutis.

22 Neque vero verecundia est pars temperantiæ, quasi intrans essentiam eius, inquit Sanctus Thomas articulo 4. ad 4. sed quasi dispositiue se habens ad ipsam, iuxta Ambrosium lib. 1. de officijs c. 43. asserentem, *verecundiam iacere prima temperantiæ fundamenta.*

23 ASSERTIO II. Verecundia primo ac principaliter ipsum vituperium respicit ac timet; secundario autem vitiosam turpitudinem. Ita S. Thomas quast. 144. art. 2. ex Damasceno lib. 2. cap. 15. & Gregorio Nysseno l. 4. de creat. hom. cap. 14. Ratio est. Timor enim proprie est de malo arduo, quod difficile vitatur; turpitudinem autem vitiosa, in deformitate actus voluntarij posita, proprie loquendo non habet rationem mali ardui: quod enim *in sola voluntate consistit, non videtur esse arduum, sed eleuatum supra hominis potestatem*, iuxta Aristotelem 2. Rhetor. c. 5. vbi idcirco negat, horum malorum esse timorem. Alia vero est turpitudinem quasi poenalis, posita in vituperio; quod habet rationem mali ardui, sicut honor habet rationem boni ardui.

Cum ergo verecundia proprie sit timor turpitudinis, necesse est, vt primo & principaliter respiciat vituperium seu opprobrium, & ex consequenti turpitudinem vitiosam: idque rursus dupliciter, vel nimirum vt quis desinat vitiosa agere propter timorem vituperij; vel vt in turpibus, quæ agit, ob eandem causam vitet conspectus publicos; quorum primum, secundum Gregorium Nyssenum lib. 4. de creat. cap. 14. pertinet ad erubescientiam; secundum ad verecundiam, cum ait: *Qui verecundatur, occultat se in his quæ agit: qui vero erubescit, timet incidere in ingloriositatem.*

24 Bona vero, seu actus virtutum nequaquam sunt materia verecundiæ; licet ob imperfectionem virtutis nonnunquam accidat, vt quis verecundatur de probro propter virtutem illatis: siue quia ab alijs, quæ recte fiunt habentur vitiosa; siue quia homo refugit in operibus virtutum notam presumptionis, aut etiam simulationem.

Quo vero quisque magis est virtute præditus, eo magis contemnit exteriora bona vel mala, iuxta præceptum Isaia 51. v. 7. *Nolite timere opprobrium hominum: & illud Christi Luca 9. vers. 26. Qui me erubuerit, & meos sermones, hunc Filius hominis erubescet.*

25 ASSERTIO III. Cæteris paribus, magis verecundamur, à personis coniunctis, cum quibus semper sumus conuersaturi; quasi nobis ex hoc per-

petuum obueniat detrimentum. Quod autem probum prouenit à peregrinis & transeuntibus, quasi momentaneum facile contemnitur. Ita S. Thomas q. 144. a. 3. ex Aristotele 2. Rhetor. c. 6. Et addit, cæteris paribus, magis verecundari homines coram sapientibus & virtuosis, propter iudicij perfectionem; non autem coram pueris & bestijs, quibus nullum est iudicium. Secundo magis coram ijs, qui possunt plus prodesse, vel obesse, quales communiter sunt etiam personæ magis coniunctæ; nisi in ipsa peccati societate coniunctæ sint, à quibus nemo verecundatur, hoc ipso, quod existimamus, eos defectum nostrum non apprehendere, vt aliquid turpe.

26 ASSERTIO IV. Neque senes, neque scelerati, neque probi ac perfecti homines verecundia mouentur; quod tamen illis diuersis de causis accidit. Ita S. Thomas q. 144. art. 4. ex Aristotele 4. Ethic. cap. vlt. Probatur & declaratur: quia cum verecundia sit timor alicuius turpitudinis, duo ad eam requiruntur; & vt turpitudinem pro re mala habeatur, & vt verecundanti aestimetur possibilis ac vitatu difficilis. Ex defectu prioris conditionis, carent verecundia homines scelerati, iuxta illud Ieremæ 3. v. 3. *Frons mulieris meretricis facta est tibi; noluisse erubescere.* Ex defectu secundæ conditionis, senes & virtuosus verecundia carent; qui tamen ita simul dispositi sunt, vt si in eis esset aliquid turpe, de hoc verecundarentur, iuxta Aristotelem loc. cit.

27 Quæritur tertio, quid sit honestas, seu honestum, & qua ratione ad virtutem, itemque bonum vtile & delectabile se habeat.

ASSERTIO I. Honestas, seu honestum ad virtutem pertinet, siue tanquam genus virtutum, idemque cum virtute; siue tanquam proprietates virtutum consequens. Est mens S. Thomæ q. 45. a. 1. Probatur & declaratur; quia tametsi honestas etiam alijs modis accipiatur, vt pro diuitijs & exteriori prosperitate, velut iuxta vulgi opinionem honore digna, Eccli 11. v. 14. & 25. itemque pro decentia moris in externa conuersatione, iuxta 1. Cor. 14. v. 40. nonnunquam etiam, vt quiddam commune est omni bono per se expetibili, iuxta Ciceronem l. 2. de inuent. proprie tamen ac principaliter tum pro ipsa virtute sumitur, iuxta Ciceronem l. 1. de officijs & l. 2. de inuent. vbi honestum diuidit in quatuor virtutes principales; tum dignitatem, adeoque proprietatem virtutis, secundum quam virtus est honore digna. Dicitur enim iuxta Isidorum lib. 10. Etymol. c. 8. *honestas, quasi honoris status, adeoque honestum quod est honore dignum.* Dicitur autem honor excellentiæ; quæ in virtute potissimum cernitur, velut dispositione perfecti ad optimum, iuxta Aristotelem 7. phisic. text. 17. & 18.

28 ASSERTIO II. Honestum, & spirituale decorum, sunt idem. Ita S. Thomas q. 145. a. 2. ex Augustino l. 83. q. 30. vbi ait: *Honestatem voco intelligibile pulchritudinem, quam spiritualement nos proprie dicimus.* Et infra: *Multa sunt pulchra visibilia, quæ minus proprie honesta appellantur.* Ratio est: quia ad rationem pulchri siue decori pertinet claritas & debita proportio, iuxta Dionysium cap. 4. de diuin. nomin. par. 1. vnde pulchritudo corporis in hoc consistit, quod homo habeat membra corporis bene proportionata,

cum quadam debiti coloris claritate. Pari igitur ratione, decor seu pulchritudo spiritualis, in eo consistit, ut vita moresque hominis sint bene proportionati, secundum spiritualem rectæ rationis claritatem; quod ad rationem honesti ac virtutis pertinet.

29 **ASSERTIO III.** Honestum delectabile, & utile, quamvis subiecto eadem sint, ratione tamen inter se differunt. Ita S. Thomas quæst. 145. art. 3. Probat & declaratur. Honestum enim dicitur aliquid, secundum dignitatem & excellentiam virtutis, honore dignam; delectabile, quod appetitum quietat, & suaviter afficit; vile, quod per modum medij ad aliud consequendum refertur. Cum igitur omne honestum sit secundum rationem ordinatum, adeoque naturaliter homini conveniens, ac simul vile ad felicitatem, tanquam ad finem, consequens est, omne honestum esse etiam delectabile, & vile: sicut etiam omne vile delectabile est; non vero contra omne delectabile honestum & vile, nec omne vile honestum, ut docet etiam Aristoteles 2. Eth. c. 3. Quæ etiam ita se habent respectu appetitus, ut honestum & delectabile sit, propter se ipsum expeditum; vile autem formaliter non nisi propter aliud, ut post Aristotelem 10. Eth. c. 2. & Augustinum l. 83. q. 30. docet S. Thomas ibidem ad 1. ex communi, & pluribus dictum tom. 2. disput. 1. q. 1. dub. 1. n. 8. & dub. 3. num. 33.

30 **ASSERTIO IV.** Honestas dicitur pars integralis temperantiae, per modum cuiusdam conditionis, quæ in ipsa temperantia potissimum ac speciali ratione elucet. Ita S. Thomas q. 145. ex Macrobio lib. 1. in somniis Scip. & Ambrosio l. 1. de officiis c. 43. Ratio est; quia licet alioquin honestas, ut dictum, cuilibet virtuti communis sit, speciali tamen quadam ratione tribuitur temperantiae; quæ ab homine id, quod est ei turpissimum & indecentissimum, repellit, scilicet brutales voluptates; quæ quidem est conditio, seu potius affectio velut intrinseca ipsius temperantiae.

DVBIVM III.

De abstinentia, & sobrietate, velut partibus subiectivis temperantiae, vitusque oppositis, gula & ebrietate.

S. Thomas 2. 2. q. 146. 148. 149. & 150.

31 **A**bstinentiam & sobrietatem esse partes quadam subiectivas, seu species temperantiae, constat ex dictis du. 2. de quibus in præfati quatuor quæsitæ ex doctrina S. Thomæ breuiter explicandasunt. 1. de abstinentia. 2. de gula, tanquam vitio opposito abstinentiæ. 3. de sobrietate. 4. de ebrietate vitio opposito. De ieiunio vero velut actu abstinentiæ agemus dubio sequenti.

Primum igitur queritur, an & qualis virtus sit abstinentia. Respondeo cum S. Thoma q. 146. a. 1. & 2. duabus assertionibus. I. Abstinentia est virtus, & quidem specialis, ut tradit etiam Macrobius l. 1. in som. Scip. Probat ex 2. Petri 1. v. 5. Vos autem

curam omnem subinferentes, ministrare in fide vestra virtutem, in virtute autem scientiam, in scientia autem abstinentiam, in abstinentia autem patientiam, in patientia autem pietatem. Vbi abstinentia alijs virtutibus annumeratur.

Ratio est. Licet enim abstinentia nonnunquam absolute ciborum subtractionem seu carentiam significet, iuxta illud Glossæ Rom. 14. ad illa verba: Non est regnum Dei esca & potus, afferentis, nec in abstinendo, nec in manducando esse iustitiam; qua ratione abstinentia etiam neg. virtutem, neg. actum virtutis, sed quiddam indifferens significat; in præfati tamen, prout significat voluntaria abstinentia seu moderationem in cibo, ratione regulatam, virtutem, ac quidem specialem significat, versantem in moderatione appetitus & delectationis edendi, vel etiam bibendi, quatenus potus præcise est pars quedam secundaria integræ & ad humanam vitam sustentationem necessaria refectiois, iuxta S. Thomam q. 150. a. 2. ad 2.

Quam virtutem S. Petrus commendat verbis citatis; quibus dicitur, in scientia esse abstinentiam ministrandam, ut scilicet homo à cibis ablineat, prout oportet, pro congruentia hominum, cum quibus vivit, & pro persona sua, & pro valetudinis sua necessitate, iuxta Augustinum l. 2. quæst. Euangel. c. 11. Quamvis si moderatio ciborum secundum quantitatem & qualitatem solum referatur ad valetudinem corporis, non ad interiores animæ affectiones, bonumque rationis; non ad virtutem abstinentiæ, sed potius ad artem medicinae pertineat, iuxta S. Thomam ibidem a. 1. ad 2.

Nec obstat primo, quod abstinentia sit quædam corporis castigatio ad castitatem utilis, iuxta Augustinum seu Fulgentium de fide ad Petrum c. 4. Ex quo sequi videtur, non esse virtutem à castitate distinctam, quia hoc est commune omnibus virtutibus, ut vna aliam adiuuet.

Nec obstat secundo, quod nulla specialis virtus statuitur circa moderationem vestimentorum. Vnus enim vestimentorum, inquit S. Thomas cit. a. 2. ad 3. est introductus ab arte, versus autem ciborum à natura. Et ideo magis debet esse virtus specialis, circa moderationem ciborum, quæ circa moderationem vestimentorum. Adde, hanc satis procurari per alias virtutes, puta humilitatem, modestiam, paritatem, & simplicitatem, de quibus inferius agemus.

Nec tamè plane absurdum fuerit, etiam peculiarè virtutem, in decet vestitus moderatione positam constituisse; siue eam sobrietatem diuerso sensu, quam superius dictum, siue modestiam aut decentiam in vestitu appellare libeat.

Nec obstat tertio illud Apostoli 1. Cor. 18. v. 8. Esca nos non commendat Deo. Neque enim si manducaverimus abundabimus: neque si non manducaverimus, deficiemus; scilicet spiritualiter. Quamvis enim usus ciborum, & eorum abstinentia, secundum se considerata, non pertineat ad regnum Dei, siue ad salutem animæ; vtrumque tamen eorum, secundum quod sit rationabiliter ex fide & dilectione Dei, pertinet ad regnum Dei, ut bene S. Thomas cit. a. 1. ad 1.

ASSERTIO II. Abstinentiæ virtus, licet à defectu seu negatione denominetur, consistit tamè in medio. Ita S. Thomas q. 146. a. 1. ad 3. ex communi. Ratio est; quia abstinentia fortitur communem

rationem